

Konvention om barnets rättigheter

CRC/C/15 Tillägg 248
30 mars 2005

Original: Engelska

Kommittén för barnets rättigheter

Den trettioåttonde sessionen

**BEHANDLING AV RAPPORTERNA SOM KONVENTIONSSTATERNA
ÖVERLÄMNAR ENLIGT ARTIKEL 44 I KONVENTIONEN**

Sammanfattande slutsatser: Sverige

1. Kommittén behandlade Sveriges tredje periodiska rapport (CRC/C/125/Tillägg 1) vid sina 1001:e och 1002:e möten (se CRC/C/SR.1001 och 1002) den 11 januari 2005, och antog vid det 1025:e mötet den 28 januari 2005 följande sammanfattande slutsatser.

A. Inledning

2. Kommittén välkomnar konventionsstatens tredje periodiska rapport som har utarbetats av flera enheter gemensamt i enlighet med kommitténs Allmänna riktlinjerna om form och innehåll för periodiska rapporter (CRC/C/58) från den 20 november 1996. Kommittén välkomnar de skriftliga svaren på tilläggsfrågorna (CRC/C/Q/SWE/3), vilka ledde till en bättre förståelse för barnets situation i konventionsstaten. Kommittén uppskattar vidare den öppenhjärtiga dialogen med och svaren från medlemmarna i regeringens delegation.

B. Konventionsstatens uppföljningsåtgärder och framsteg.

3. Kommittén uppskattar högt de uppföljningsåtgärder som vidtagits av konventionsstaten för att genomföra rekommendationerna (CRC/C/15/Tillägg 101) som antogs efter behandlingen av konventionsstatens andra periodiska rapport (CRC/C/65/Tillägg 3) liksom den allmänna debatt som hållits i riksdagen och de följande lagstiftande, administrativa och övriga åtgärder som vidtagits för att genomföra kommitténs rekommendationer. Detta har bland annat resulterat i:

- a) en nationell strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter som antogs 1999 som följdes upp och utvecklades genom en skrivelsen till riksdagen om konventionens uppföljning och genomförande (Skr. 2003/04:47);
- b) en nationell handlingsplan för handikappolitiken som antogs 2000 samt relevanta lagändringar för genomförandet av rättigheterna för barn med funktionshinder;
- c) ändringarna i Socialtjänstlagen från 2002 i syfte att förbättra barnets skydd mot övergrepp ;
- d) bestämmelser om ogiltigförklaring av barn- och påtvingade äktenskap;
- e) ändringar i lagen om internationella adoptioner som trädde i kraft den 1 januari 2005 (Lag 2003/04:131);
- f) flera lagstiftande åtgärder för att förbättra barnets skydd mot sexuellt utnyttjande och exploatering.

C. Viktigaste problemområden och rekommendationer.

1. Allmänna åtgärder för genomförandet

Kommitténs tidigare rekommendationer

4. Kommittén välkomnar på nytt konventionsstatens åtgärder för att förverkliga de rekommendationer som utfärdades efter behandlingen av den andra periodiska rapporten. Kommittén beklagar dock att några problem och rekommendationer inte har beaktats tillräckligt, i synnerhet de i paragraferna 11 (diskriminering av "gömda barn"), 16 (tillgång till gratis familjerådgivning), 18 (ekonomisk ojämlikhet) och 19 (mobbing). Kommittén påpekar att dessa problem och rekommendationer kan komma att tas upp igen i detta dokument.

5. Kommittén uppmanar konventionsstaten att göra allt i sin makt för att avhjälpa de problemen som uttrycks i dessa sammanfattande slutsatser gällande den tredje periodiska rapporten.

Oberoende övervakning

6. Kommittén välkomnar lagen om en stärkt roll för Barnombudsmannen från 2002 och noterar med tillfredsställelse Barnombudsmannens verksamhet i syfte att förverkliga barnets rättigheter. Kommittén anser dock att fler förbättringar är möjliga.

7. Kommittén rekommenderar:

- a) att konventionsstaten överväger att ge Barnombudsmannen behörighet att utreda individuella klagomål;**
- b) att Barnombudsmannens årliga rapport presenteras för riksdagen tillsammans med information om de åtgärder som regeringen har för avsikt att vidta för att genomföra Barnombudsmannens rekommendationer.**

Genomförande, samordning, utvärdering och nationell handlingsplan

8. Kommittén uppskattar riksdagens godkännande 1999 av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter och att Socialdepartementet utsågs därefter som samordningsorgan för genomförandet av strategin. Emellertid känner kommittén oro över svagheterna i policysamordningen mellan kommuner, landsting och departement för genomförandet av konventionen.

9. Kommittén rekommenderar att det skapas en permanent struktur omfattande såväl enskilda organisationer som relevanta departement, landsting och kommuner för samordning på alla nivåer av alla aktörers åtgärder för genomförandet av konventionen och av dessa sammanfattande slutsatser.

Statistik

10. Kommittén uttrycker sin oro över:

- a) att det inte finns tillgänglig statistik över det totala antalet barn med funktionshinder;
- b) att det inte finns tillgänglig statistik över barn mellan 15 och 18 år som varit utsatta för övergrepp;
- c) att det totala antalet barn utsatta för sexuellt utnyttjande inte kan preciseras.

11. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten etablerar ett mellan alla organ som samlar in statistiska uppgifter om barn samordnad grepp såväl som ett heltäckande system för statistik gällande konventionens alla områden. I synnerhet rekommenderar kommittén att:

- a) statistik rörande barn med funktionshinder samlas in och sorteras efter typ av funktionshinder;**
- b) uppgifter om barn som utsätts för övergrepp separeras från motsvarande uppgifter om vuxna;**
- c) antalet barn som har utsatts för sexuellt utnyttjande preciseras bättre.**

Utbildning i och spridning av konventionen

12. Kommittén uppskattar informationen från konventionsstatens rapport om spridningen av konventionen och välkomnar de åtgärder som vidtagits av Barnombudsmannen, flera frivilligorganisationer samt Skolverket för att göra konventionen känd. Kommittén har dock fått den uppfattningen att konventionens andemening inte är tillräckligt känd och kan förstås på egen hand av barn själva och av alla yrkesgrupper som arbetar med och för barn, i synnerhet av de inom rättssystemet, bland politiker och på kommunnivå.

13. Kommittén uppmantrar konventionsstaten att fortsätta sina ansträngningar för att erbjuda adekvat och systematisk utbildning samt beroende på behovet öka uppmärksamheten på barnets rättigheter både bland barn och bland yrkesgrupper som arbetar med och för barn. Detta gäller i synnerhet för yrkesgrupper som arbetar inom polisväsendet samt för riksdagsledamöter, domare, advokater, personalen inom hälso- och sjukvården, lärare, administratörer på skolor och andra relevanta yrkesgrupper.

Samarbete med det civila samhället

14. Kommittén lovordar konventionsstatens utmärkta samarbete med enskilda organisationer, men noterar dock att detta samarbete är ofta ad hoc.

15. Kommittén rekommenderar att samarbetet med enskilda organisationer systematiseras och struktureras.

Internationellt utvecklingssamarbete

16. Kommittén lovordar konventionsstatens framstående engagemang inom det internationella utvecklingssamarbetet. I detta hänseende noterar kommittén att konventionsstaten avsätter en betydande del av BNP till utvecklingsbistånd, av vilken 60 procent tilldelas barn och de som arbetar med eller för barn, på barns vägnar och med att garantera barns intressen.

17. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortsätter och stärker sin ledande roll i de internationella utvecklingssamarbetsprojekt som riktar sig till barn, bland annat genom att i sitt bilaterala samarbete med utvecklingsländer uppmärksamma kommitténs sammanfattande slutsatser och rekommendationer för respektive land och stödja genomförandet av dessa.

2. Allmänna principer

Icke-diskriminering

18. Kommittén välkomnar de av konventionsstaten vidtagna åtgärderna i kampen mot rasism, särskilt när det hänförs till barn, och för att inriktningen i barnets utbildning säkerställa respekt för kulturer som skiljer sig från barnets egen och främja vänskap mellan alla folk, enligt artikel 29 (1) i konventionen. Kommittén är emellertid bekymrad över rapporterna om förekomsten av rasism, särskilt i skolorna, och att rasistiska organisationer rekryterar barn redan vid 13 års ålder.

19. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten förstärker sina åtgärder för att bekämpa rasism och främlingsfientlighet, inklusive inom utbildningen.

20. Kommittén begär att specifik information om vilka åtgärder och program relevanta för konventionen som vidtagits för att följa upp Deklarationen och handlingsplanen antagen år 2001 under FN:s världskonferens mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och relaterad intolerans skall ingå i nästa periodiska rapport. Informationen ska relateras också till kommitténs Allmänna kommentar nr. 1 (2001) om utbildningens syfte.

Barnets bästa

21. Kommittén välkomnar de nya lagstiftande åtgärderna och programmen som främjar principen om barnets bästa, särskilt 1998 års ändring av föräldrabalken, den nya instruktionen för Socialstyrelsen, 1998 års ändring av socialtjänstlagen samt av lagen om vård

av unga. Kommittén är emellertid bekymrad över att det inte tas tillräcklig hänsyn till barnets bästa barn i asylförfaranden.

22. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten vidtar lämpliga och effektiva åtgärder för att säkerställa att principen om barnets bästa utgör grunden i handläggningen och besluten som gäller barn i asylärenden, bland annat genom ändringar i Migrationsverkets riktlinjer och förfaranden.

Respekt för barnets åsikter

23. Kommittén välkomnar de olika program och lagändringar för att stärka barnets rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det och garantera dess rättmätiga betydelse, exempelvis de s.k. ungdomsråd liksom barnets rätt att höras i rättegångsförfaranden samt i frågor som rör skolan. Kommittén är dock fortfarande bekymrad över att en del barn och ungdomar, trots dessa avsevärda framsteg, inte känner att de har något verkligt inflytande i frågor som rör deras tillvaro i samhället.

24. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten:

- a) garanterar att de administrativa liksom andra beslut som är relevanta för barnet innehåller information om hur barnet åsikter inhämtades, i vilken utsträckning barnets åsikter accepterades och varför;**
- b) överväger att ge lämplig assistans till barn i konfliktfyllda tvister om vårdnad och umgänge.**

3. Medborgerliga och politiska rättigheter

Tillgång till information

25. Kommittén uttrycker sin oro över mängden av våldsskildringar som är tillgängliga för barn via Internet och i TV:s tidiga kvällsprogram. Den är även bekymrad över det bristfälliga skyddet av barn mot barnpornografi och våldsskildrande dataspel.

26. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten vidtar alla nödvändiga åtgärder, inklusive genom tillämplig lagstiftning, utbildning för föräldrar och program för att öka barns medvetande, i syfte att effektivt skydda barn mot våldsskildringar på Internet, på TV och i dataspel samt mot barnpornografi. Kommittén uppmuntrar även till internationellt samarbete i detta avseende.

4. Familjemiljö och alternativ vård

Olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet

27. Kommittén noterar med tillfredsställelse att ekonomiskt stöd utgår för att täcka kostnaderna vid återförande av barn som olovligt bortförts eller kvarhållits i utlandet, och den pågående revideringen av genomförandet av Haagkonventionen nr. 28 från den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn. Samtidigt noterar kommittén att det fortfarande återstår ett antal pågående tvister som gäller barn med föräldrar av olika nationaliteter.

28. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortsätter att stärka åtgärderna för att förebygga och bekämpa illegala bortföranden och kvarhållande av barn i utlandet och för att lösa de pågående tvisterna i linje med principen om barnets bästa.

Alternativ vård

29. Kommittén uttrycker sin oro över:

- a) det ökade antalet barn som placerats på institution istället för i fosterhem;
- b) att av antalet barn som placerats på institution är andelen barn med utländsk bakgrund större än andelen svenskfödda barn;
- c) Statens Institutionsstyrelsens självreglerande roll.

30. **Kommittén rekommenderar:**

- a) att konventionsstaten ska vidta förebyggande åtgärder speciellt riktade mot familjer med utländsk bakgrund, öka medvetenheten inom socialtjänsten gällande kulturell bakgrund och invandrarstatus, så att stödinsatser kan sättas in innan omständigheterna i familjen gör omhändertagandet av barn oundvikligt;**
- b) att hanteringen av fall när barn omhändertas mot sin vilja tilldelas andra organ än Statens institutionsstyrelse, organ som skall också garantera vårdkvaliteten.**

5. Grundläggande hälsa och välfärd

Hälsa och hälsovård

31. Kommittén välkomnar informationen i konventionsstatens rapport om skyddet av mödrar, spädbarn och barn i skolåldern som främjas av den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården (1999/2000:149). Kommittén noterar dock att denna del av hälsovården är kommunernas ansvar och är därför bekymrad av möjligheterna till ojämnliska villkor i olika regioner. Kommittén är särskilt oroad över det ökande antalet skolbarn som känner av stress, det ökande antalet fall av självmord, bulimi, anorexi, övervikt och fetma samt över bristen på program för barns psykiska hälsa.

32. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten vidtar nödvändiga åtgärder för:

- a) att minska stressnivån för skolbarn och hjälpa dem med hantering av effekterna av stress;**
- b) att förebygga självmord;**
- c) att angripa problemen med bulimi och anorexi;**
- d) att angripa problemen med övervikt och fetma;**
- e) att stärka program för barns psykiska hälsa, såväl förebyggande som ingripande.**

Ungdomars hälsa

33. Kommittén välkomnar skolundervisningen om sex- och samlevnad, användning av droger och tobak samt missbruk av alkohol. Kommittén är fortfarande oroad om den stora ökningen av antalet aborter bland tonåringar år 2002 och den fortsatt allmänna förekomsten av droger och tobak samt missbruk av alkohol.

34. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ökar ansträngningarna för att främja arbetet med ungdomars hälsa och stärka programmet för hälsoutbildning i skolan. Den rekommenderar också åtgärder, inklusive fördelning av mänskliga och ekonomiska resurser, för utvärdering av hälsoutbildningsprogrammets effektivitet, i synnerhet angående reproduktiv hälsa, och för att utveckla konfidentiell ungdomsprofilerad rådgivning, vård och rehabilitering som är tillgänglig utan förälders medgivande, när detta är för barnets bästa. Kommittén rekommenderar även att konventionsstaten fortsätter sitt arbete mot användningen av tobak och droger samt mot missbruket av alkohol.

6. Utbildning, fritid och kulturverksamhet

Mobbning

35. Kommittén välkomnar ansträngningarna för att få bort mobbningen, så som införandet av bestämmelser för att bekämpa mobbning i skollagen (lag 1985:1100) och i läroplanen, samt kampanjen mot mobbning "Tillsammans" som genomfördes 2001-2002. Kommittén noterar emellertid att bestämmelserna måste genomföras fullständigt och att mobbning mot barn med funktionshinder eller med utländsk bakgrund är fortfarande ett bekymmer.

36. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i sitt arbete med att förebygga och bekämpa mobbning, fokuserar särskilt på barn med funktionshinder och med utländsk bakgrund samt på att bestämmelserna mot mobbning genomförs fullt ut i alla skolor och andra institutioner i samverkan med barnen.

Utbildning

37. Kommittén välkomnar konventionsstatens ansträngningar att genomföra gratis obligatorisk skolgång till 16 års ålder, inklusive allmän förskola för barn i åldrarna 4-5 år. Den är dock bekymrad över att:

- a) barn utan uppehållstillstånd, i synnerhet "gömda barn", inte har tillgång till utbildning;
- b) studieresultaten skiljer sig anmärkningsvärt mellan olika regioner.

38. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortsätter sitt arbete för att garantera:

- a) att alla barn kan tillgodoses rätten till utbildning, inklusive barn utan uppehållstillstånd och "gömda barn";**
- b) att skillnaderna i studieresultat mellan olika skolor och regioner försvinner;**
- c) att yrkesutbildningar finns tillgängliga och att stöd erbjuds vid övergång från skola till arbete.**

7. Särskilda skyddsåtgärder

Ensamkommande barn

39. Kommittén noterar konventionsstatens arbete för ensamkommande barn och för att förbättra kvalitén i mottagandet för och intervjuerna med asylsökande barn. Kommittén uttrycker dock sin oro över:

- a) det stora antalet ensamkommande barn som har försvunnit från Migrationsverkets boende enheter avsedda för barn utan vårdnadshavare;
- b) den mycket långa asylprocessen, vilken kan ha negativa följder för barnets psykiska hälsa.

40. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortsätter sina ansträngningar på detta område, i synnerhet för:

- a) att tillförsäkra en samordnad insamling av information och statistik för att möjliggöra den insats som motsvarar behovet;**
- b) en ökad samordning av olika aktörers arbete, i synnerhet polisen, socialtjänsten och Migrationsverket, för att kunna ingripa prompt och effektivt när barn försvinner;**
- c) att överväga förordnandet av en tillfällig vårdnadshavare inom 24 timmar efter ankomsten för varje ensamkommande barn;**
- d) att fortsätta och förbättra utbildningen av de yrkesgrupper som arbetar med och för barn om de ensamkommande barns rättigheter;**
- e) att ta hänsyn till barns speciella behov och utvecklingsvillkor när barns flyktingsstatus skall fastställas, i synnerhet genom att prioritera barns ansökningar, samt ta hänsyn till barnspecifika former av förföljelse vid prövning av ett barns begäran om asyl enligt 1951 års flyktingkonvention.**

Familjeåterförening

41. Kommittén uttrycker oro över den orimlig långa behandlingstiden av familjeåterföreningsärenden för personer med flyktingstatus.

42. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten förbättrar sina åtgärder för att tillförsäkra att flyktingars ansökningar om familjeåterförening behandlas på ett positivt, humant och effektivt sätt.

Sexuellt utnyttjande, trafficking

43. Kommittén uppskattar att, som följd av Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn som hölls i Stockholm 1996, antogs den nationella handlingsplanen för att skydda barn mot sexuellt utnyttjande och andra övergrepp, plan som uppdaterades inför den andra världskongressen som hölls i Yokohama, Japan, 2001. Den välkomnar även den föreslagna omarbetningen av den straffrättsliga lagstiftningen beträffande sexuella övergrepp, som, om den genomförs, förbättrar barnets skydd mot sexuellt utnyttjande. Kommittén uttrycker dock sin oro över:

- a) förekomsten av trafficking, barnprostitution och relaterade övergrepp som begås av svenska medborgare i Sverige och utomlands;
- b) de rapporterade fallen av sexuellt utnyttjade av barn som ägde rum via kontakter som inleddes på Internet;
- c) bristerna i skyddet som erbjuds av den svenska lagstiftningen, bland annat på grund av brottsbalkens subjektiva och ofullständiga definition av "barn" i barnpornografibrott.

44. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:

- a) stärka såväl skyddsmekanismerna för barn när de använder Internet som programmen för att göra barn medvetna om Internets avigsidor, genom att samarbeta med Internetleverantörer, föräldrar och lärare;
- b) stärka åtgärderna för att minska och förebygga förekomsten av sexuellt utnyttjande och trafficking, inklusive genom att via utbildning och mediakampanjer informera yrkesarbetande och allmänheten om problemen med sexuellt utnyttjande och trafficking;
- c) stärka lagstiftningen mot innehav och produktion av barnpornografi, inklusive genom förbud för Internetleverantörerna att tillåta barnpornografi på Internet och ändring av definitionen av "barn" i barnpornografibrotten, med en klar objektiv åldersgräns på 18 år;
- d) stärka lagstiftningen som möjliggör åtal av svenska medborgare som ägnar sig åt sexuellt utnyttjande av barn utomlands, inklusive genom att förbjuda utfärdande av nytt pass till misstänkta till sådana brott som frigivits mot borgen;

Ungdomars rättsskydd

45. Kommittén välkomnar antagandet av 2002 års lag om medling med anledning av brott i syfte att reducera brottets skadliga konsekvenser och införandet år 1999 av skyddstillsyn med samhällstjänst för unga lagöverträdare. Trots detta är kommittén bekymrad över den rådande bristen på åklagare och domare specialiserade på hantering av barnärenden.

46. **Kommittén rekommenderar att konventionsstaten granskar sin lagstiftning, policy och budget för att säkerställa ett fullständigt genomförande av standardreglerna för ungdomars rättsskydd, i synnerhet artikel 37 (b) och artikel 40, paragraf 2 (b) (ii)(iv) och (vii) i konventionen såväl som FN:s regler om minimistandard för rättskipning rörande ungdomsbrottslighet (Pekingreglerna), FN:s riktlinjer för förebyggande av ungdomsbrottslighet (Riyadriktlinjerna), FN:s regler för skydd av frihetsberövade ungdomar och Wienriktlinjerna för åtgärder avseende barn inom det straffrättsliga systemet, samt i ljuset av den Allmänna diskussionen om ungdomars rättsskydd som kommittén höll 1995. I detta avseende är det speciellt rekommenderat att konventionsstaten:**

- a) säkerställer att alla åklagare och domare som hanterar barnärenden har relevanta kunskaper;
- b) säkerställer att straffåtgärder endast kan utdömas av juridisk myndighet efter en rättslig prövning med tillgång till rättshjälp;
- c) stärker de förebyggande åtgärderna för att komma tillrätta med de sociala missförhållanden som leder till brottslighet och kriminalitet, exempelvis genom att stödja familjens och närasamhällets roll.

8. Tilläggsprotokollen till barnkonventionen

47. Kommittén välkomnar konventionsstatens ratificering av tilläggsprotokollet till barnkonventionen om barn i väpnade konflikter som trädde i kraft 2002. Den välkomnar vidare konventionsstatens tillkännagivande om att snart ratificera tilläggsprotokollet till barnkonventionen om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

48. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:**

- a) ratificera tilläggsprotokollet till barnkonventionen om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, samt

b) avge den första rapporten gällande 2002 års tilläggsprotokoll till barnkonventionen om barn i väpnade konflikter, vid bestämd tidpunkt, d.v.s. den 20 mars 2005.

9. Uppföljning och spridning

Uppföljning

49. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att med alla tillgängliga medel verka för ett fullt genomförande av föreliggande rekommendationer, bland annat genom att överlämna dem till regeringens medlemmar, riksdagens ledamöter och, i förekommande fall, till regionala eller förbundsstaternas regeringar och lagstiftande församlingar, för övervägande och fortsatta åtgärder.

Spridning

50. Kommittén rekommenderar vidare att den tredje periodiska rapporten samt konventionsstatens skriftliga svar och de relaterade rekommendationerna (de sammanfattande slutsatserna) görs tillgängliga för allmänheten, enskilda organisationer, ungdomsgrupper, yrkesorganisationer och barn, via Internet men också på andra sätt, i syfte att skapa debatt och medvetenhet om konventionen, dess genomförande och uppföljning.

10. Nästa rapport

51. Kommittén understryker vikten av rapporteringen sker enligt artikel 44 i konventionen. En viktig aspekt när det gäller statens ansvar gentemot barnet under konventionen är att garantera att kommittén för barnets rättigheter har möjlighet att regelbundet utvärdera de framsteg som gjorts i konventionens genomförande. I det sammanhanget är regelbunden rapportering vid bestämda tidpunkter från konventionsstaterna av grundläggande vikt, och kommittén uttrycker sin uppskattning för konventionsstatens utförda arbete i detta hänseende. Kommittén uppmanar konventionsstaten att avge sin fjärde periodiska rapport, vilken inte bör överstiga 120 sidor (se CRC/C/118), den 1 september 2007.